

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вища школа є визначальним фактором довгострокового впливу на соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. На сучасному етапі розвитку Української держави виникла об'єктивна необхідність перегляду значної кількості існуючих уявлень про завдання, форми і методи національної освіти взагалі і відомчої системи підготовки персоналу органів цивільного захисту населення, як складової частини загальнонаціональної вищої школи, зокрема. Тому закономірним є нарощування правової бази і посилення державної підтримки відносин, які складаються в процесі діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), де навчаються не тільки курсанти і слухачі (атестований склад), а і цивільна молодь. Отже, вища школа системи ДСНС України реально перестала бути вузьковідомчою.

Останнім часом заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи ДСНС України переживають потужні зміни в організаційній сфері, перед ними ставляться нові завдання, формуються більш удосконалені механізми управління. Значно змінилася структура вищої освіти, яка відображає тепер багаторівневий процес підготовки фахівців, вирости вимоги до кваліфікації випускника вищого навчального закладу, обсягу отриманих у процесі навчання знань. Ці зміни викликали ряд проблем, пов'язаних з укомплектованістю закладів професійним кадровим складом, необхідністю перебудови навчально-методичної бази, розробкою нових форм і методів навчання, подоланням застійних, кризових явищ в освітній діяльності, удосконаленням її технологій, усуненням адміністративно-бюрократичного стилю управління закладами вищої освіти, підведенням під нього сучасної законодавчої бази тощо. Вирішення зазначених проблем вимагає створення сучасної ефективної системи управління вищими навчальними закладами системи ДСНС України. Таким чином, глибоке дослідження організаційних аспектів управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання ДСНС України набуває особливого змісту й актуальності.

Взятий курс на радикальні соціально-економічні перетворення економіки України сьогодні і в стратегії майбутніх перетворень зумовлює необхідність швидкої адаптації вищої школи до процесів модернізації ринку праці, що неможливе без істотних змін не тільки в організації навчального процесу, але й в самому змісті системи управління структурами системи освіти.

В означеному контексті цілеспрямована розробка механізмів державного управління закладами вищої освіти, адекватних умовам української ринкової модернізації, є надзвичайно актуальним питанням.

Пошук ефективних механізмів державного управління вищою освітою, оптимального розподілу повноважень між різними рівнями управління є предметом постійної уваги теоретиків і практиків державного управління. Серед зарубіжних учених, котрі досліджували проблеми розвитку вищої школи, можна назвати Ф. Альтбаха, Г. Беккера, М. Ван дер Венде, Е. Денісона, Дж. Кендріка, Дж. Тули, Л. Кроксфорд, Я. Мінсера, Д. Олдермена, П. Скотта, Ф. Ван Вагта, Дж. Вайса, Б. Кларка, К. Моррісона та ін.

Грунтовне дослідження різних аспектів державного управління розвитку вищих навчальних закладів міститься у працях : В. Андрущенко, В. Бесчастного, Ю. Вітренко, О. Васильєвої, О. Дація, С. Домбровської, М. Згуровського, А. Кобеця, І. Лопушинського, В. Лугового, П. Надолішного, В. Огаренко, О. Поважного, Л. Полякова, І. Приходько, В. Сиченко, М. Степко, Т. Фінікова, А.Халецької, С. Шевченко та ін.

Для теоретико-методологічного осмислення державно-управлінських механізмів дуже корисними є окремі ідеї В. Авер'янова, Л. Антошкіної, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, О. Волкова, Д. Дзвінчука, Ю. Кальниша, Н. Нижник, В. Тертички, В. Ткаченка, В. Токовенко та інших .

Аналіз монографічних і періодичних джерел інформації у сфері державного управління з проблематики дисертації показав, що загалом питання вдосконалення державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах модернізації освіти недостатньо досліджені.

При всій важливості проведених досліджень сьогодні в наукових колах немає чітко окресленого підходу щодо визначення наукових засад і напрямів державного регулювання діяльності закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах системних зрушень і недостатнього фінансування.

Необхідним є подальше дослідження сучасного стану діяльності закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, чітке виділення фінансових механізмів їх державного регулювання, подальший розвиток нормативно-правової бази діяльності, обґрунтування інституціонального забезпечення моніторингу та визначення якості сфери вищої освіти.

Актуальність проблеми, недостатнє її висвітлення в науковій літературі, її теоретичне та практичне значення зумовили вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на кафедрі наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, відповідно до тематики науково-дослідних робіт «Теоретичні засади інноваційних механізмів державного управління підготовкою управлінських кадрів в сфері вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0114U002230).

У рамках виконаної теми особисто здобувачем було обґрунтовано напрями управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, сформульовано пропозиції щодо розробки Концепції розвитку вищих навчальних закладів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення науково-прикладних рекомендацій модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Для досягнення поставленої мети в дисертації вирішуються такі основні завдання :

- систематизувати теоретико-методологічні засади і зміст наукової проблеми розвитку механізмів державного управління системою вищої освіти, та уточнити базові дефініції предмета дослідження;

- оцінити на основі системного й концептуально-порівняльного підходів зарубіжний досвід реалізації механізмів державного управління закладами вищої освіти;

- окреслити структурно-функціональні аспекти розвитку державної стратегії в системі управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС);

- визначити принципи державної політики розвитку вищих навчальних закладів системи ДСНС;

- провести діагностику модернізації механізмів державного управління якістю надання освітніх послуг у закладах вищої освіти та запропонувати напрями розвитку системи відомчої освіти;

- обґрунтувати модель розвитку освіти в сфері ДСНС України як об'єкту державного управління;

- сформувати концептуальний підхід до реалізації механізмів управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів (ВНЗ);

- розробити підхід до визначення ефективності механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання;

- удосконалити механізм планування економічного розвитку закладів вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій;

- обґрунтувати напрями модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Об'єктом дослідження є державне управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Предметом дослідження є модернізація механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на прикладі Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Методи дослідження. Для реалізації мети й завдань дослідження використовувалася сучасна наукова методологія, заснована на принципах:

сходження від абстрактного до конкретного, єдності початку дослідження й початку розвитку об'єкта, збігу логічного й історичного, збіжності законів розвитку об'єкта й законів його пізнання тощо. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину. Автором використано низку наукових методів, зокрема: соціологічний метод, що застосовувався для більш точного виміру й оцінювання процесів формування та взаємного впливу систем вищої освіти України в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; гіпотетико-дедуктивний метод, який став необхідним моментом формування методології дисертаційного дослідження і дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливість висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання та визначенні місця та ролі підсистеми управління в цій системі; діалектичний підхід і системний метод, на основі яких в загальному механізмі управління системою вищої освіти в Україні обґрунтовано та розкрито сутнісні особливості, які впливають на процес модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів управління професійною освітою загалом та закладами вищої освіти на прикладі Державної служби України з надзвичайних ситуацій зокрема; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль механізмів державного управління в процесі управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на прикладі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, уточнити її функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми модернізації.

Методологічною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених. Інформаційною базою дослідження є закони України; укази Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів

України, статистичні матеріали державних органів статистики, дані вищих навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Наукова новизна отриманих результатів Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням, присвяченим аналізу модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на прикладі Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Наукову новизну одержаних результатів обумовлюють такі основні теоретико-методологічні положення:

уперше:

– розроблено і науково обґрунтовано евристичну модель модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, яка ґрунтується на таких положеннях: традиційній системі принципів державного управління закладами вищої освіти та їх розширенні принципами програмного управління, з урахуванням закономірностей функціонування сфери цивільного захисту; поєднанні економічних і соціальних цілей стосовно оновлення механізмів державного управління щодо менеджменту якості закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання; застосування нових методологічних підходів на основі узгодження управлінських потреб та інтересів об'єктів управління; окреслення переліку управлінських функцій та закріплення їх за кожним рівнем управління; моніторингу ризиків; реалізації механізмів співпраці та розвитку міжнародної системи допомоги;

– запропоновано концептуально-цілісний підхід до формування системи конкурентоспроможності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що передбачає формування ділового потенціалу з урахуванням оцінки ресурсного потенціалу, ефективності управління ВНЗ, його маркетингової активності щодо підвищення результативності та ефективності управління навчальним закладом, забезпечення його динамічного розвитку шляхом зміни всіх компонентів;

– розроблено стратегію управління вищими закладами освіти зі специфічними умовами навчання, що враховує специфіку ВНЗ як складної соціально-економічної динамічної системи на основі системного підходу до управління використанням сукупності сучасних засобів і методів управління складними організаційними системами, із застосуванням інформаційних технологій;

удосконалено:

– систему принципів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, яка, на відміну від існуючої, передбачає урахування сучасних європейських і світових тенденцій розвитку освітнього простору, що передбачають оцінку ефективності освітніх послуг на основі узгодженого, збалансованого формування конкурентоспроможного ринку

освітніх послуг та ринку праці, а також організацію і координацію управління міжнародною діяльністю вищої школи;

– механізм державного планування економічного розвитку закладів вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, що передбачає: організаційну і нормативну діяльність відповідних органів державної влади (Державний комітет статистики України, Міністерство освіти і науки України, Кабінет Міністрів України), з метою підвищення рівня визначеності вимог держави щодо формування державного замовлення галузі; розподіл відповідальності держави і суспільства стосовно управління вищою освітою у сферах кадрового замовлення та функціонування вищих навчальних закладів;

дістали подальшого розвитку:

– методологічний підхід до формування механізмів державного управління закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, що заснований на принципах взаємодії зовнішніх і внутрішніх ефектів та передбачає: моніторинг викликів зовнішнього та внутрішнього середовища, що генерують ентропійні флуктуації; формування передумов для нарощення дослідницьких потужностей; переорієнтацію внутрішньої культури на інноваційне та наукове підприємництво; налагодження стратегічного партнерства з виробничими компаніями;

– понятійний апарат науки державного управління на основі уточнення таких дефініцій: «менеджмент якості закладу вищої освіти», що визначається як система управління та ґрунтується на організаційній структурі вищого навчального закладу, документації (документування процедур, методичних рекомендацій, положень, інструкцій) і всіх процесів, необхідних для здійснення загального управління якістю, та управління інноваційними процесами у вищому навчальному закладі; «державне управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання», що характеризується як діяльність органів і установ усіх гілок державної влади з вироблення та здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на діяльність вищого навчального закладу державної форми власності, який здійснює підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського або начальницького складу; «конкурентоспроможність ВНЗ», що визначається його готовністю до постійного і безперервного інноваційного процесу, заснованого на використанні існуючих і створення нових знань;

– напрями реформування системи державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на основі порівняння особливостей побудови і функціонування систем вищої освіти в країнах ЄС і США, що передбачають: наявність державних служб сприяння працевлаштуванню випускників; систему зовнішнього контролю за якістю освіти; фінансову допомогу курсантам, студентам через урядові гранти;

постійний характер наукової роботи курсантів, студентів, що є частиною освітнього процесу; підвищення ролі роботодавців у підготовці спеціалістів; можливість самостійного вибору студентами переліку дисциплін та спеціалізації за обраною програмою.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані: у сфері науково-дослідної діяльності – основні висновки дослідження можуть бути базою для подальшої розробки організаційно-правових аспектів управління вищим навчальним закладом Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах реформування системи вищої освіти, яка здійснюється в країні; у організаційній діяльності використання одержаних результатів дозволить поліпшити практичне здійснення управління вищим навчальним закладом ДСНС України.

Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій та у процесі акредитації, ліцензування закладів ДСНС України, атестації працівників; у практичній роботі щодо створення програм розвитку галузі.

Практичне значення одержаних результатів забезпечується їх використанням: у діяльності Департаменту персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій при формуванні концепції співпраці з вищими навчальними закладами ДСНС України (довідка № 285 від 18.06.2015); у роботі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (ДСНС України), при розробці планів роботи вищого навчального закладу (довідка №8/1870/04-07 від 22.06.2015); у роботі Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації при обґрунтуванні стратегічних напрямів роботи з вищими навчальними закладами з специфічними умовами навчання (довідка №11/1-45 від 20.05.2015).

Теоретико-методологічні положення дисертаційного дослідження використовуються в роботі Національного університету цивільного захисту України при формуванні стратегії розвитку закладу вищої освіти (акт про впровадження №3 від 29.05.2015).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, розробки і впровадження дисертаційної роботи є результатом самостійно проведених досліджень автора. У дисертації не використовувались положення, що належать співавторам, разом з якими були підготовлені окремі наукові публікації.

Апробація результатів дослідження Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: Міжнародна науково – практична конференція «Ольвійський форум – 2013: стратегії країн Причорноморського регіону в

геополітичному просторі» (Миколаїв-Ялта, 2013 р.); «Проблемы обеспечения безопасности при ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций» (РФ, м. Воронеж, 2013 р.); VIII Міжнародна науково – практична конференція «Спецпроект: аналіз наукових досліджень» (м. Рівне – Київ – Дніпропетровськ, 30 – 31 травня 2013 р.); Міжнародна науково – практична конференція «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 15 листопада 2013 р.); 15 Всеукраїнська науково – практична конференція рятувальників» (м. Київ, 24 – 25 вересня 2013 р.); II Всеукраїнська науково – практична конференція «Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно – рятувальні та спеціальні роботи» (м. Харків, 25 жовтня 2013 р, 2 – 3 жовтня 2014 р.); II Всероссийская научно-практическая конференция с международным участием «Проблемы безопасности при ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций» (г. Воронеж 19 декабря 2013); Всеукраїнська науково – практична конференція «Державне регулювання освітньо-наукового забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців цивільного захисту» (м. Харків, 2014); V Международная интернет конференция «Образование в современном мире», Национальный исследовательский Саратовский государственный университет имени Н.Г. Чернышевского (г. Саратов, март 2015).

Публікації. Основні положення дисертації викладено автором у 36 наукових публікаціях, у т. ч. 3 монографіях (з них 2 одноосібні), 22 статтях у наукових фахових виданнях України та інших держав, 2 статтях в інших виданнях, 9 тезах доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 48,85 обл.вид.арк.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел (339 найменувань). Загальний обсяг роботи – 407 сторінок, з них 361 сторінки – основний текст. У роботі розміщено 7 таблиць , 20 рисунків, 4 додатка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено стан наукової розробки проблеми; встановлено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, наведено дані про особистий внесок здобувача та відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні засади розвитку державного управління системою вищої освіти» – систематизовано теоретико-методологічні засади і зміст наукової проблеми розвитку механізмів державного управління системою вищої освіти, уточнено базові дефініції предмета дослідження; окреслено роль системи вищої освіти у

процесах суспільного розвитку, проаналізовано на основі системного й концептуально-порівняльного підходів світовий досвід управління якістю освіти у вищих навчальних закладах, розкрито методологічні основи розвитку вищої школи України, обґрунтовано стратегії в системі управління закладами вищої освіти ДСНС України згідно з вимогами євроінтеграційного процесу.

У ході дослідження визначено, що розвиток освітньої сфери є пріоритетом кожної держави, оскільки саме освіта посідає визначальне місце в інтелектуалізації праці, яка впливає на складні процеси трансформації і модернізації сучасного світу, що відбуваються під впливом інтегрованого потенціалу трьох революційних перехідних періодів: індустріалізації, промислової НТР середини ХХ століття та комп'ютерної НТР кінця ХХ століття.

Показано, що ВНЗ відіграють особливу роль у суспільстві. Вища освіта виступає головним фактором соціально-економічного прогресу. Місія вищої школи полягає в підготовці фахівців, діяльність яких спрямована на розвиток суспільства в різних сферах – економічній, політичній, культурній, соціальній. У цьому і полягає особлива значущість суспільних освітніх потреб. Тобто ВНЗ у процесі планування своєї діяльності (насамперед при визначенні номенклатури спеціальностей) повинні передусім орієнтуватися на суспільні потреби і лише потім брати до уваги індивідуальний попит на освітні послуги. Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується її реформуванням, пошуком шляхів приведення змісту у відповідність з особистісними запитами студентів, світовими стандартами.

Констатовано, що державне управління освітньою діяльністю вищих навчальних закладів є сукупністю організаційно-економічних, планово-фінансових та інформаційно-аналітичних заходів установ вищої освіти та органів управління освітою, метою яких є всебічний розвиток вищої освіти, задоволення поточного та перспективного попиту на освіту з боку населення, контроль якості освітніх послуг, забезпечення координації роботи вищих навчальних закладів і їх структурних підрозділів з метою підвищення ефективності надання освітніх послуг їх споживачам.

Визначено, що стратегія національного розвитку системи освіти повинна адекватно формуватися відповідно до сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечує стабільний рух і розвиток України на початку ХХІ ст., плавну інтеграцію вищої освіти в європейський та світовий освітні простіри. Доведено, що основними стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти можуть стати такі:

- реформування системи освіти, в основу якого покладатиметься принцип пріоритетності людини;
- оновлення згідно з вимогами часу нормативної бази системи освіти;
- модернізація структури, зміст і організації освіти на принципах компетентнісного підходу;

- створення і забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, створення учбових закладів різних типів і форм власності;
- побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей і молоді;
- забезпечення доступності і безперервності освіти протягом усього життя;
- формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти.

Аналіз і систематизація існуючих концепцій функціональної декомпозиції стратегічного управління вищими навчальними закладами дали змогу виділити декілька найбільш істотних класифікаційних ознак (рис. 1).

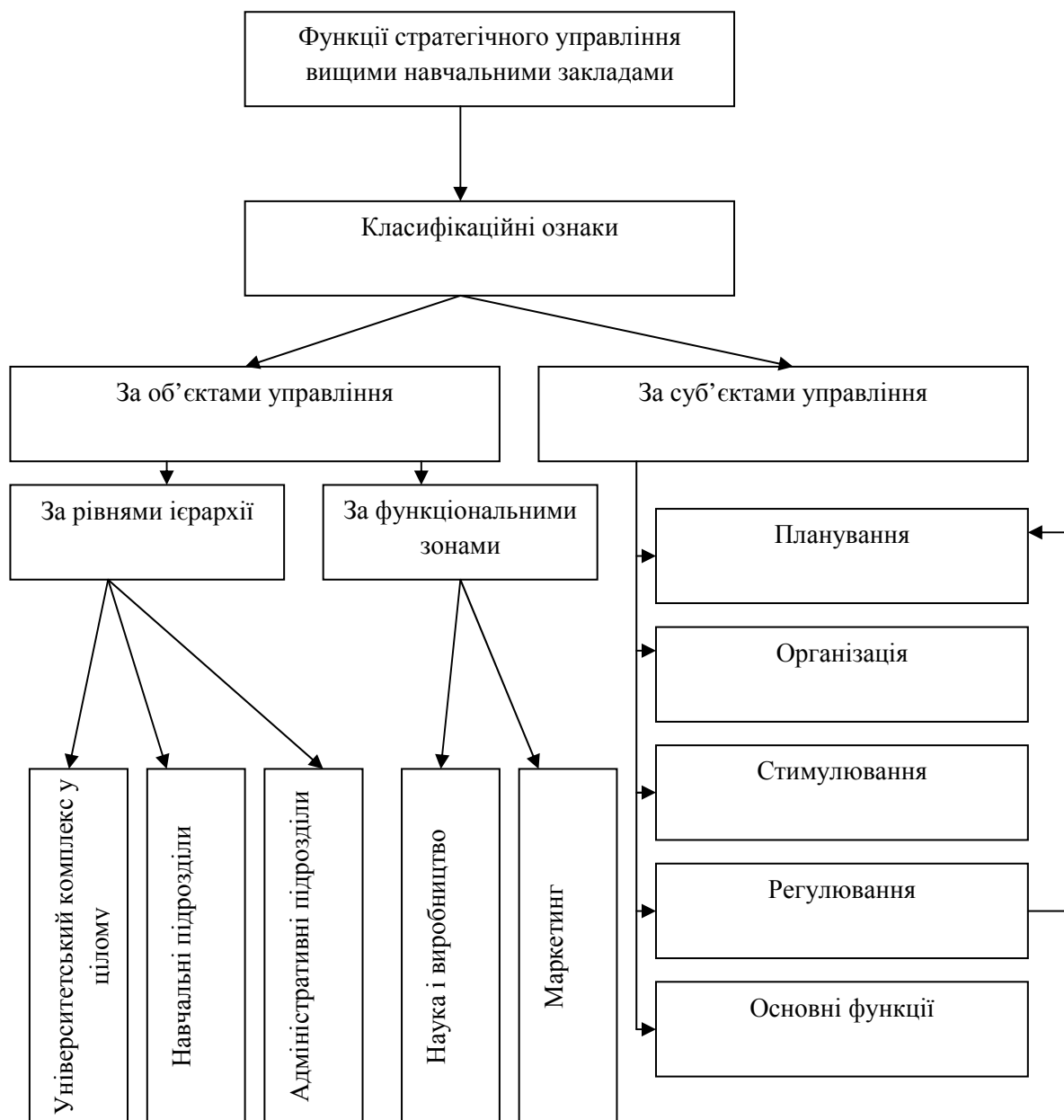

Рис. 1. Класифікація функцій стратегічного управління ВНЗ

Класифікація функцій управління університетським комплексом може проводитися за рядом критеріїв. З погляду об'єкта виділяють функції управління об'єктами різних ієрархічних рівнів (рівень університету в цілому, окремих функціональних і структурних підрозділів університету) або функції управління різними функціональними зонами, що відображають види діяльності в межах університетського комплексу.

Визначення змісту дій, обов'язкових для досягнення стратегічних цілей діяльності ВНЗ, і стадій процесу управління передбачає виділення управлінських функцій з погляду суб'єкта управління.

Визначено, що у соціально-економічних умовах, що склалися, коли починається реформа вищої освіти в Україні, і одночасно спостерігається внутрішня криза системи вищої освіти, при явному недоліку державного фінансування вищих навчальних закладів, особливої ролі набувають наукові дослідження проблем вищої школи, їх теоретико-методологічних основ при посиленні їх практичної спрямованості.

За допомогою історичного та порівняльного методів обґрунтовано, що історія розвитку і сучасний стан вищої освіти кожної країни є складною функцією соціально-економічних, політичних і культурних реалій, національних і історичних традицій. Зважаючи на це, не слід безапеляційно копіювати яку-небудь зарубіжну систему вищої освіти, оскільки умови її функціонування не можуть бути повністю адекватними вітчизняним. Проте необхідно вивчати історію й сучасні тенденції вищої освіти розвинених країн з метою аргументованого й виваженого використання зарубіжного досвіду при сучасному реформуванні вищої освіти України.

У другому розділі – «Методологічні підходи та особливості реалізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій» – викладено методологію дослідження, охарактеризовано системний підхід до державного управління у сфері модернізації системи управління якістю надання освітніх послуг у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, окреслено напрями інтеграції навчальної і дослідницької діяльності як умови ефективності управління, визначено та науково обґрунтовано напрями вдосконалення механізмів менеджменту якості закладу вищої освіти, систематизовано методологічні засади та особливості організації закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в зарубіжних країнах.

Констатовано, що державна політика в галузі освіти полягає у тому, що Україна визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства. Від імені держави політика в галузі освіти в Україні визначається Верховною Радою України (відповідно до Конституції України) і реалізується органами державної виконавчої влади і органами місцевого самоврядування.

Підвищення якості й ефективності навчального процесу припускає рішення триєдиної задачі, а саме:

- підвищення професійного рівня професорсько-викладацького складу;
- удосконалення методики і організації навчально-виховного процесу;
- формування у студентів стійкої мотивації до навчання.

У процесі реалізації цих напрямів враховано значення науково-дослідної діяльності. Відтак, одним з головних шляхів підвищення якості підготовки фахівців і результативності науки ВНЗ є інтеграція й гармонійна взаємодія наукових досліджень з навчально-виховним процесом. Цей принцип єдності, будучи магістральною концепцією розвитку освіти, дозволяє вирішувати одночасно два головні завдання – завоювання передових позицій в науці та підготовки фахівців високої кваліфікації. Причому для досягнення реального успіху в цьому напрямі постановка наукових досліджень і організація навчально-виховного процесу у ВНЗ повинні відповідати дуже високим вимогам. Якщо у ВНЗ викладають великі вчені та фахівці, які виконують глибокі наукові дослідження, то зміст навчального процесу й методика навчання повинні відбивати останні досягнення науки, студенти отримують науково-технічну інформацію, що називається, "з перших рук" і приєднуються до дослідницького процесу.

Разом із тим, постановка науково-дослідної і дослідно-конструкторської роботи у ВНЗ вимагає, щоб навчальний процес відповідав принципам наукової організації і міг створити умови для підготовки творчо активних, тобто таких, які мають навички дослідницької роботи студентів – майбутніх фахівців, аспірантів, наукових співробітників

Існуюча ситуація показує, що наукові дослідження і навчальний процес у ВНЗ частенько плануються і функціонують самостійно, маючи лише формальну взаємодію. Підвищення впливу наукових досліджень на якість навчально-виховного процесу необхідно здійснювати на усіх етапах: планування, організації, виконання і впровадження наукових робіт. Слід активніше включатися в рішення комплексних наукових проблем, відповідних профілю ВНЗ, кафедри, і розробку питань удосконалення процесу навчання. Тематика досліджень, не пов'язаних із змістом навчального процесу, не лише не робить позитивного впливу на підготовку фахівців, але і може погіршити умови реалізації навчання.

З точки зору системного підходу обґрунтовано, що вищі навчальні заклади, що складають систему освіти країни, до яких входять і заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій, у даний час зміцнюють свою соціальну і педагогічну роль. Розвиток наукової бази, теоретичного і методологічного обґрунтування підходів до управління вузом, побудова системи управління якістю підготовки фахівців у них забезпечать якість навчання і якість освіти. Нова соціально-економічна ситуація і розвиток ринкових взаємин, що

панують у всіх сферах життєдіяльності людини, також порушують питання про необхідність перетворень в управлінській діяльності на рівні самих освітніх організацій, що входять у цілісну систему вищих навчальних закладів нашої країни.

Проведений аналіз показав, що у ВНЗ України активно впроваджується система менеджменту якості. Проте, така практична робота не забезпечена відповідними науковими рекомендаціями. Навчання персоналу ВНЗ проводиться на рівні курсів, реклама яких упевнено гарантує підготовку співробітників ВНЗ в області якості, що, на думку керівників таких курсів, може забезпечити впровадження систем якості в організаціях освіти. Однак, практичний досвід показує, що не так усе просто. Це пов'язано з тим, що будь-яка організація освіти, насамперед педагогічної системи, в якій установлення процесів і документування процедур не можуть повною мірою забезпечити якості її життєдіяльності. Ефективність роботи вищого навчального закладу залежить від рішення багатьох задач, значимість і рівень складності яких різні. Сукупність таких задач і їхнє рішення складають систему, що забезпечує розвиток і динаміку ВНЗ. Започатковуючи розроблення системи менеджменту якості у вузі, доцільно дотримуватися таких вимог: система повинна бути придатною для її сертифікації; бути компактною, зрозумілою, зручною, не мати багато паперів; приносити практичну користь ВНЗ; давати можливість використання її як основи інформаційної моделі діяльності ВНЗ. Розроблення системи менеджменту якості розпочинається з визначення необхідних для неї та її впровадження процесів: управлінської діяльності керівництва ВНЗ, життєвого циклу продукції, управління ресурсами та вимірювання. Процес управлінської діяльності керівництва ВНЗ можна поділити на такі етапи: розроблення політики у сфері якості; розробки стратегії і цілей у цій сфері; планування створення і розвитку системи управління якістю; розподіл відповідальності та повноважень; забезпечення процесів обміну інформацією; аналіз зі сторони керівництва; управління документацією, забезпечення доступу до нормативних документів; управління записами. До процесу управління ресурсами належить таке: управління персоналом; управління інфраструктурою (управління аудиторним фондом, забезпечення безпеки, матеріально-технічне забезпечення, планово-фінансова діяльність, управління інформаційними ресурсами бібліотеки, інформаційними та технічними ресурсами); управління виробничим середовищем. Процеси життєвого циклу продукції розподіляються відповідно до продукції, що випускається вузами, тобто загально-освітні послуги, науково-технічна продукція й інтегрована продукція на основі науково-технічної та навчальної послуги. Таким чином, існують процеси: життєвого циклу навчальних послуг (навчальний процес з денною та заочною формами навчання і процес додаткової освіти); науково-технічної продукції; пов'язані зі споживачами (довузівська підготовка, відбір

абітурієнтів, проектування, навчально-організаційна, методична, навчальна діяльність, додаткова освіта, виховна робота), ідентифікації та простежуваності, управління засобами моніторингу та вимірювань.

До процесів вимірювань, аналізу та поліпшення належать моніторинг і контроль (задоволеність споживачів, внутрішні аудити процесів), а також управління невідповідною продукцією, аналіз даних для поліпшення, поліпшення коригуючих та попереджуючих дій. Перелік процесів системи управління якістю — це основа для визначення структури її документації. Так, перший її рівень — настанова з якості ВНЗ, факультетів та кафедр відповідно до вимог ISO 9001-2000. Другий рівень повинен бути представлений стандартами ВНЗ, в яких встановлені вимоги до процесів, відповідальні за них. Контроль виконання цих вимог повинні здійснювати завідувачі кафедрами, декани факультетів, начальники служб (відділів) та управлінь, а також проректори. Третій рівень складається із робочих інструкцій викладачів, допоміжного персоналу, а також Статуту ВНЗ, положень про структурні підрозділи, посадових інструкцій, стандартів ВНЗ, робочих навчальних планів спеціальностей, правил, рекомендацій тощо. Надалі вбачається доцільним розроблення комп'ютерної моделі системи менеджменту якості з використанням сучасних інформаційних технологій за методологією ЮЕРО та ВРО.

Однак в умовах переходу освітньої діяльності до ринку змагальності, що характерні для економіки, змінюються відносинами конкуренції, особливо між вищими навчальними закладами. Це спонукає ВНЗ розвивати матеріально-технічну базу, поліпшення якості викладання, що мобілізує заклад у ринкових умовах. Зазвичай більшість населення прагне отримати вищу освіту, тому перед ним стає жорсткий відбір освітніх закладів, які прагнуть працювати на ринку, що в свою чергу, призвело до появи конкуренції між ВНЗ.

Результати наукового пошуку свідчать, що зарубіжний досвід організації та вдосконалення професійної освіти може бути корисний для розв'язання проблем реформування вітчизняної вищої освіти. Аналіз таких проблем дасть змогу продуктивно використати передовий світовий досвід, усвідомити його продуктивність чи, навпаки, непридатність деяких елементів до впровадження в ДСНС України. Але у професійній освіті особлива увага приділяється розвитку комунікативних якостей, навиків і умінь, техніці спілкування; веденню розмови, техніці переговорів, підготовці, організації і проведенню зборів (презентацій); зв'язкам з громадськістю; відносинам з представниками властей, преси, радіо і телебачення. Разом з тим загальноосвітня, теоретична підготовка, світоглядні питання за кордоном певною мірою поступаються вітчизняній освіті.

У третьому розділі – «Особливості управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи Державної служби

України з надзвичайних ситуацій як складною соціально-економічною системою» – здійснено аналіз організаційної структури та функцій управління закладами вищої освіти Державної служби України з надзвичайних ситуацій, визначено основні етапи розробки стратегії розвитку вищих навчальних закладів, розкрито інституційно-організаційний механізм державного управління у сфері електронізації закладів вищої освіти як стратегічного пріоритету їх розвитку, окреслено стратегічні напрями конкурентоспроможності закладу вищої освіти.

Особливістю діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання визначено істотне переважання інформаційних процесів над матеріальними внаслідок того, що значну частину предмета діяльності, засобів діяльності і результатів діяльності в цій системі складає інформація. Роль інформації у вищій освіті важко переоцінити. Інформацію (разом з людськими ресурсами) можна вважати основним стратегічним ресурсом ВНЗ. Необхідно також відмітити, що однією з особливостей сучасного стану зовнішнього середовища ВНЗ являється процес переходу до однієї з форм постіндустріального суспільства, а саме до інформаційного суспільства. Стверджено, що використання нових інформаційних технологій потрібне і актуально у будь-якому вигляді діяльності і в будь-якій підсистемі ВНЗ. У такій ситуації електронізація (інформатизація) ВНЗ стає найважливішим стратегічним пріоритетом його розвитку.

За основу інформаційної моделі, що створюється з метою розробки концепції інформатизації ВНЗ, пропонується використовувати систему, що складається з таких компонентів: підсистема розвитку ВНЗ; підсистема функціонування ВНЗ; підвідомчі системи (функціонування, забезпечення, розвиток). У роботі досліджено інформаційні ресурси ВНЗ як об'єкту управління. На основі запропонованого підходу розроблено інформаційну інфраструктуру ВНЗ, функціонування якої спрямовано на виявлення пріоритетних об'єктів інформатизації.

Сформовані теоретичні засади управління конкурентоспроможністю вищого навчального закладу. Надано авторське трактування поняття "конкурентоспроможність ВНЗ". Доведено, що адаптивність і інноваційність є основними атрибутами запропонованої категорії – конкурентоспроможності ВНЗ. Конкурентоспроможність освітніх послуг може бути встановлена лише в результаті її реалізації. Таким чином, у категорій "якість" і "конкурентоспроможність" мають місце різні сфери прояву.

При незмінних якісних характеристиках освітніх послуг їх конкурентоспроможність може змінюватися в досить широких межах, реагуючи на різні чинники, що визначаються конкурентним середовищем. Встановлено, що проблема конкурентоспроможності є комплексною, що знаходиться на перетині двох наукових дисциплін – кваліметрії і маркетингу. Відповідно проблема аналізу і оцінки конкурентоспроможності освітніх

послуг повинна вирішуватися на основі узгодженого застосування теоретичного і прикладного апарату, створеного у рамках цих двох наукових напрямів, і включати рішення таких завдань:

- вивчення запитів і переваг потенційних споживачів освітніх послуг ;
- організація моніторингу ринку освітніх послуг з метою збору інформації про стан конкурентного середовища;
- розробка єдиної системи показників якості освітніх послуг, використовуваною як освітніми установами, так і споживачами (в першу чергу, державними і корпоративними);
- конструювання узагальненої моделі досліджуваної проблеми, у тому числі формування безлічі чинників, що впливають на конкурентоспроможність освітніх послуг, і визначення їх взаємозв'язків;
- формування загальних підходів до кількісної оцінки конкурентоспроможності освітніх послуг, розробка приватних методів, алгоритмів і процедур рішення завдань, що відносяться до цієї проблеми.

Ключовим чинником, що визначає методологічну відмінність якості і конкурентоспроможності освітніх послуг, є специфіка ситуації, в якій потрібне ухвалення рішення, пов'язаного з оптимізацією показників, відповідних цим властивостям.

У результаті конкурентоспроможність ВНЗ може бути виражена через певну ієрархію чинників (рис. 2).

Таким чином, можемо стверджувати, що досліджувана нами проблема управління конкурентоспроможністю ВНЗ шляхом збереження наявних конкурентних переваг і формування нових є центральним завданням одного з напрямів менеджменту, а саме стратегічного менеджменту.

Крім того, введений в науковий обіг термін "діловий потенціал ВНЗ", який визначається як певна сукупність ресурсів, процесів і інструментів, що знаходяться в розпорядженні навчального закладу; запропоновані класифікації конкурентних переваг ВНЗ за двома ознаками: за сферою виникнення і відповідно до основних модулів ділового потенціалу; виявлені групи чинників, що визначають конкурентоспроможність освітньої послуги: корисність освітніх послуг, ціна реалізації і ефективність пропозиції.

На основі уточнення та розвитку інструментарію стратегічного менеджменту розроблений адаптований до системи вищої освіти концептуальний підхід до стратегічного управління вищим навчальним закладом з метою забезпечення його конкурентоспроможності на регіональному ринку освітніх послуг.

Запропоновані напрями удосконалення організаційного механізму управління вищим навчальним закладом, а саме: розроблена система показників, що характеризують ступінь взаємодії структурних підрозділів ВНЗ при реалізації освітніх програм; сформована модель проектної

організації освітньої діяльності у ВНЗ; запропонована структура служби контролінгу у ВНЗ.

Рис. 2. Ієрархія чинників конкурентоспроможності ВНЗ

Розроблені принципи побудови і структура системи управління якістю освіти як елементу системи управління конкурентоспроможністю ВНЗ; узагальнена система чинників, що впливають на якість освіти; доведена можливість адаптації основних принципів TQM до специфіки вищої освіти; розроблені структурні схеми і механізми функціонування окремих підсистем системи управління якістю.

На основі сучасних методів TQM (загального управління якістю) з урахуванням особливостей діяльності ВНЗ і системи міжнародних стандартів в сфері якості (ISO 9000) проведений аналіз існуючої системи контролю якості. Визначено, що внутрішня оцінка якості у ВНЗ направлена, в основному, на оцінку якості освітнього процесу, а управління якістю – на управління якістю освітнього процесу. Тобто, якість вищої освіти у ВНЗ зводиться по суті до якості освітнього процесу. Без особливої уваги залишається основний результат діяльності ВНЗ – випускник, молодий

фахівець. У зв'язку з цим в подальших дослідженнях необхідно розробити методику і систему показників для оцінювання якості підготовки випускників.

У четвертому розділі – «Напрями модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій» – удосконалено інструментарій формування механізмів внутрішнього управління вищими навчальними закладами; обґрунтовано механізми формування іміджу закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання та механізм стратегічного управління закладами вищої освіти.

Визначено, що соціально-економічні перетворення і відкритість України інтеграційним процесам світової економічної і освітньої спільноти сформували нове зовнішнє і внутрішнє середовище функціонування системи вищої освіти. Серед особливостей впливу макросередовища України на систему управління закладами вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій виділено такі чинники:

- реалізація інформатизації, що є характерним для етапу формування постіндустріального соціуму (відзначається інтенсифікацією комунікативних зв'язків і процесів обробки інформації, наслідком яких є підвищення вимог до якості вищої освіти);

- реформа системи вищої освіти, основною метою якої є її інтеграція у відкритий європейський освітній простір, що визначає необхідність реалізації міжнародних принципів управління якістю освіти;

- розвиток недержавних ВНЗ, що мають високу мобільність через свою автономію і самостійність, наслідком чого є посилення конкуренції на ринку освітніх послуг.

Розвиток соціально-економічної системи України і реформа вищої освіти підвищують вимоги до рівня якості освіти. Основні механізми управління якістю (відповідно до міжнародних стандартів ISO 9000) охарактеризовано та класифіковано за функціями:

- функції розбудови стратегії управління якістю (цілепокладання, прогнозування, планування, стандартизація і нормування);

- функції реалізації стратегії управління (організації управління, координації і забезпечення – кадрового, інформаційного, матеріально-технічного);

- функції зворотнього зв'язку (контролю, випробувань, обліку і звітності, оцінки).

Показано, що основною перевагою стратегічного управління є використання методів, за допомогою яких організація своєчасно і адекватно реагує на зміни нестабільного зовнішнього середовища. Аналіз наукових праць В. Андрущенка, О. Коловійкової, В. Нікітіна, І. Старовойта, Г. Миленської доводять переважність використання у якості первинного інструменту стратегічного аналізу метод SWOT-аналізу. Особливістю його

використання в управлінні є необхідність аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища ВНЗ. Це є основою для визначення пріоритетного напрямку його розвитку та особливостей розподілу ресурсів. При цьому елементи зовнішнього середовища – можливості і загрози – знаходяться поза зоною контролю ВНЗ.

Основним завданням аналізу зовнішнього середовища ВНЗ є визначення можливостей і загроз для його діяльності. Можливості ВНЗ представляють собою позитивні чинники (явища і тенденції) зовнішнього середовища, які сприяють діяльності і розвитку ВНЗ. Загрозами є негативні чинники (явища і тенденції), які перешкоджають діяльності закладу вищої освіти і його розвитку.

Запропоновано матрицю SWOT-аналізу для використання закладами вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, що наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу для використання закладами вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Переваги	Недоліки
Багаторічні традиції і досвід роботи на ринку вищої освіти; Високий науковий потенціал; Високий навчально-методичний потенціал; Кваліфікований професорсько-викладацький склад; Відносно низька ціна контрактної форми навчання; Позитивні результати самоатестації, державної акредитації і ліцензування; Широкий спектр спеціальностей і напрямів навчання; Різноманітні форми навчання.	Недостатньо розвинена система стратегічного управління ВНЗ; Консервативна ієрархічна організаційна структура ВНЗ; Брак молодих кадрів професорсько-викладацького складу і науково-дослідної частини; Однобічно розвинена система управління якістю освіти у ВНЗ.
Можливості (O- opportunités)	Загрози (T- threats)
Зростаючий попит на здобуття вищої освіти з боку населення; Розвиток інформаційних технологій; Розвиток дистанційних форм навчання.	Нестабільність державної політики у сфері вищої освіти; Несприятлива демографічна ситуація; Висока конкуренція на ринку освітніх послуг як з державними, так і з приватними ВНЗ; Насичення ринку праці.

Результатом SWOT-аналізу є формування стратегічних пріоритетів і вироблення програми дій. В результаті досліджень зроблено висновок, що ВНЗ як об'єкт управління є складною багатокомпонентною соціально-економічною системою, організаційну основу якої складає ієрархічна лінійно-функціональна структура, типова для державних підприємств і організацій. При цьому важливими особливостями ВНЗ є різноспрямованість його діяльності, яка обумовлює складні функціональні і організаційні зв'язки усередині ВНЗ, а також багатофакторність його внутрішнього і зовнішнього середовища.

Таким чином, стратегічне управління ВНЗ має бути організовано з урахуванням як вертикальної адміністративної ієрархії, так і чисельних функціональних горизонталей, і охоплювати усі бізнес-процеси і підсистеми ВНЗ.

Запропоновано до використання у діяльності закладів вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій модель стратегічного управління Томпсона, основною метою якої є корпоратизація. При цьому корпоративна стратегія ВНЗ має складатися з таких основних підсистем:

- стратегії окремих бізнес-процесів;
- стратегії спеціалізованих видів діяльності;
- стратегії основних підсистем ВНЗ.

Уточнено такі етапи стратегічного управління у ВНЗ (аналіз і планування), зокрема: формулювання місії і цілей, розробка методики діагностики внутрішнього середовища (з використанням методу BSC), стратегічний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища (з використанням методу SWOT -аналізу), реінжиніринг бізнес-процесів ВНЗ, методи управління якістю освіти у ВНЗ. Розроблено концептуальну модель стратегічного управління ВНЗ, яка враховує основні об'єкти та відносини щодо управління якістю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Показано, що одним з ключових чинників модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання виступає імідж ВНЗ. Під іміджем вищого навчального закладу слід розуміти цілісне його сприйняття різними групами стейкхолдерів, що формується на основі інформації про різні аспекти діяльності ВНЗ.

Запропоновано складові формування академічного іміджу закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання (рис. 3). Імідж ВНЗ складає уявлення в абітурієнтів, їх батьків, інших потенційних споживачів освітніх послуг про їх якість, що надаються у вищому навчальному закладі, про престижність навчання в цьому навчальному закладі, його репутацію у колі бізнес-середовища, престижність диплома цього ВНЗ і можливості працевлаштування після його отримання.

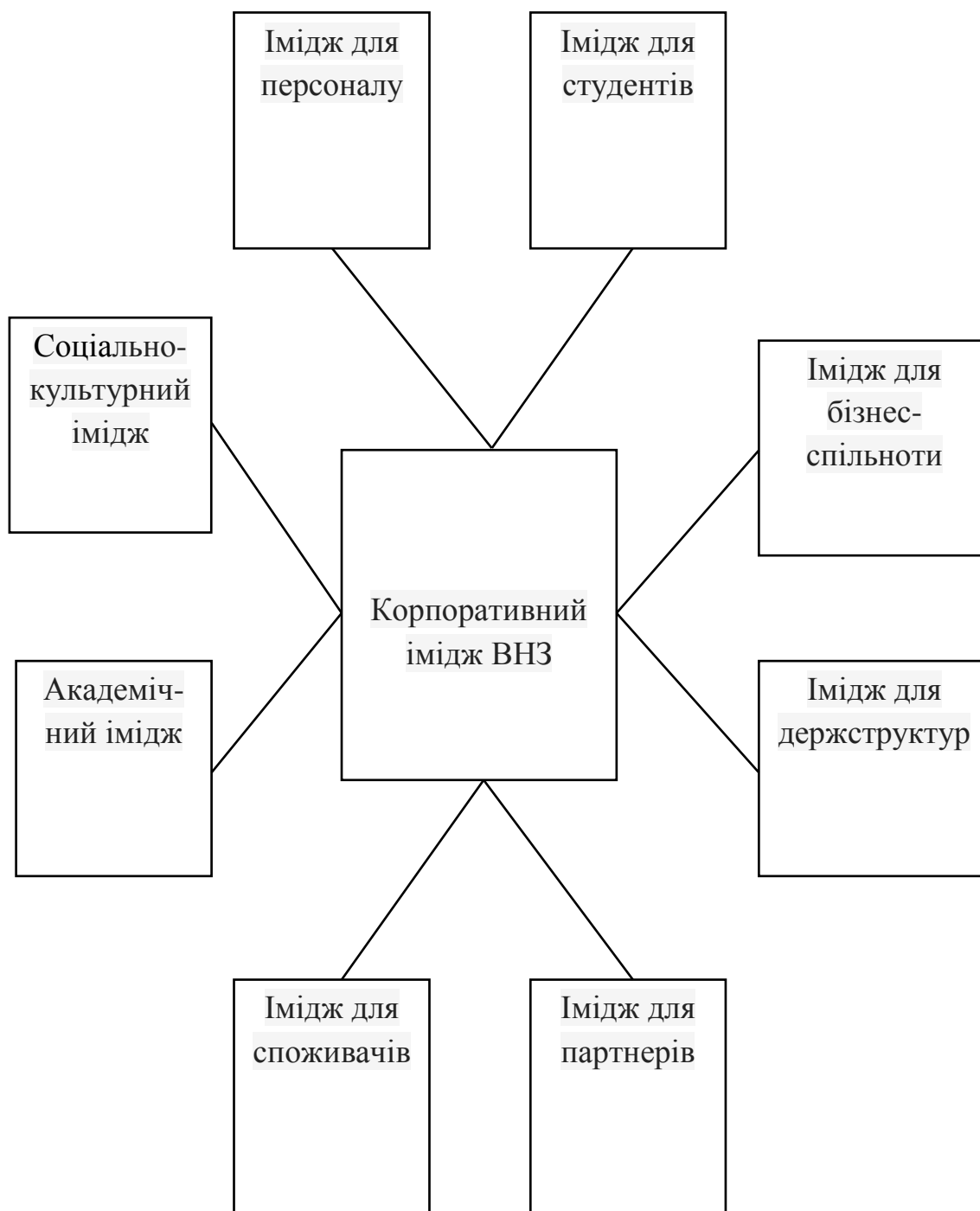

Рис. 3. Складові формування корпоративного іміджу закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання

Імідж для партнерів складається з уявлень про вищий навчальний заклад тих організацій, з якими складаються партнерські стосунки в процесі діяльності на ринку освітніх послуг. Імідж для держструктур складає уявлення про ВНЗ представників місцевої адміністрації, інших органів державної влади. Імідж для бізнес-співтовариства формується на основі ділових контактів ВНЗ з представниками великого, середнього і малого

бізнесу. Основними елементами цієї складової іміджу є інноваційні можливості ВНЗ, якість підготовки фахівців для підприємств і організацій реального і фінансового секторів економіки.

Під соціально-культурним іміджем пропонується розуміти сприйняття широкої громадськості соціальних цілей ВНЗ, його ролі в соціальному і культурному житті суспільства. Соціально-культурний імідж формується за допомогою інформування громадськості про відповідні аспекти діяльності ВНЗ, таких як: підтримка талановитої молоді, організація творчих конкурсів і фестивалів, створення шкіл мистецтв, проведення майстер-класів, участь у вирішенні проблем екології, зайнятості, охорони здоров'я.

Академічний імідж формується на основі уявлень про ВНЗ як суб'єкта освітньої діяльності. Основними детермінантами академічного іміджу виступають: академічна репутація, дотримання етичних норм при здійсненні освітньої, науково-інноваційної діяльності, інформаційна відкритість, а також академічна активність ВНЗ, індикаторами якого є частка ринку освітніх послуг, гнучкість цінової політики, перелік освітніх послуг та інноваційних розробок.

Перераховані компоненти складають зовнішній імідж ВНЗ. Проте існують також уявлення персоналу ВНЗ і студентів про навчальний заклад, його керівництво. Ці уявлення формують внутрішній імідж ВНЗ, який складається з двох елементів: іміджу для персоналу та іміджу для студентів. Імідж для персоналу визначається уявленнями професорсько-викладацького складу і інших співробітників про ВНЗ, про його вплив на соціально-економічний розвиток регіону, про ефективність діяльності адміністрації навчального закладу. Основними детермінантами цієї складової іміджу є організаційна культура (система підбору і підготовки персоналу через аспірантуру і докторантуру, система управлінських відносин, система оцінки роботи персоналу на підставі прийнятих у ВНЗ критеріїв, система винагород, система соціальних пільг, фірмовий стиль і брендова політика), соціально-психологічний клімат і корпоративна культура.

Імідж для студентів формується через уявлення про престижність ВНЗ, про якість освіти, про можливості використання матеріально-технічних і інформаційних ресурсів ВНЗ, про перспективи працевлаштування по завершенню навчання, про організацію дозвілля на базі соціальної інфраструктури ВНЗ.

Імідж закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання є реальним джерелом конкурентоспроможності і ключовим елементом адаптації ВНЗ до зовнішніх умов. Тому управління іміджем висувається на центральне місце в сучасній конкурентній боротьбі на ринку освітніх послуг. Імідж ВНЗ є комплексною характеристикою, що має цілий ряд компонент, відповідних уявленням про навчальний заклад, властивим різним групам громадськості.

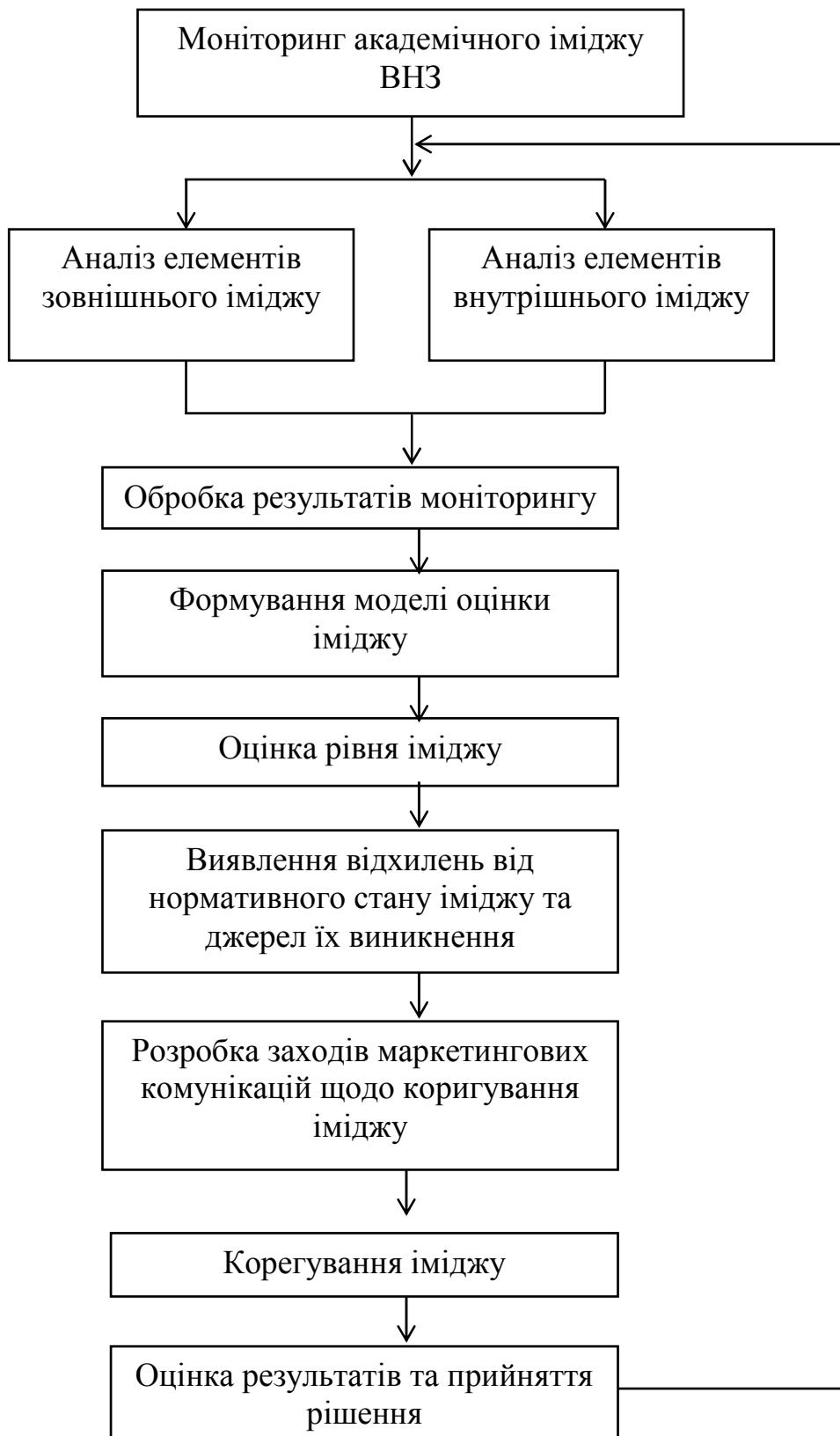

Рис. 4. Механізм управління академічним іміджем ВНЗ

Результати теоретичного та емпіричного дослідження механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на прикладі вищих навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій показали необхідність орієнтації діяльності структурних підрозділів ВНЗ на споживача освітніх послуг. При цьому мають враховуватись усі категорії споживачів – курсанти (студенти), бізнесові структури, суспільство і держава. Необхідно надавати усім категоріям споживачів інформацію, що дозволяє оцінювати якість освіти. Структура плану прийому у ВНЗ, номенклатура спеціальностей і напрямів, зміст освіти повинні формуватися з урахуванням вимог споживачів. Кожен ВНЗ, кожен факультет, кожна кафедра мають своїх «замовників». Якість означає забезпечення замовників необхідними послугами та інноваційними ідеями.

Усі факультети, кафедри, інші підрозділи ВНЗ, окремі співробітники, разом з виконанням стандартних функцій, повинні займатися роботами в сфері якості. ВНЗ не може ефективно розвиватися тільки завдяки зусиллям ректорату і групи активних співробітників. Має відбутися залучення усього персоналу ВНЗ до забезпечення якості усіх видів діяльності. Підґрунтям цього має бути система TQM. Вона передбачає процес, при якому кожен співробітник ВНЗ має бути залучений в удосконалення освітнього процесу і задоволення вимог споживачів.

Найважливішим аспектом успішного впровадження TQM у закладах вищої освіти є залучення ректора до цього процесу. Практика управління показує, що успіхів досягають ті організації, де така система є складовою стратегії розвитку організації. Виокремлено об'єктивні причини, які спонукають керівництво закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання забезпечити впровадження TQM:

- загострення конкуренції на ринку освітніх послуг, що обумовлює необхідність підвищувати якість освіти;
- можливість навчити персонал ВНЗ новим прогресивним технологіям управління;
- можливість використовувати нові механізми і технології в системі управління ВНЗ.

Встановлено, що управління якістю освіти є безперервним процесом. Тому впровадження TQM в освітній процес не можна розглядати як разову акцію. При впровадженні системи якості повинна вестися безперервна оцінка поточних результатів для планування заходів. Потрібний постійний пошук "слабких місць" в організації освітнього процесу та їх усунення. Обов'язковим також є постійне вдосконалення освітнього процесу на основі введення технологічних і організаційних інновацій.

Визначено, що освітні послуги є результатом комплексу процесів, що реалізуються у вищому навчальному закладі. Ці процеси охоплюють усі складові діяльності ВНЗ : довузівську роботу з абітурієнтами, набір студентів

і слухачів, навчальний процес, науково-дослідну діяльність, методичну роботу, виховну роботу, взаємодію зі споживачами та ін.

Доведено, що заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання необхідно розглядати як багатоцільову, динамічну інтеграційну систему, що включає комплекс підсистем, кожна з яких реалізує самостійні цілі, причому між цілями окремих підсистем існують певні протиріччя. Завданням керівництва ВНЗ є орієнтація цієї багаторівневої системи на вирішення завдань управління якістю і забезпечення її ефективного функціонування.

Найважливішим чинником впровадження TQM у ВНЗ визначено організаційне навчання. Як відомо, починати навчання потрібно з ректорату, а потім використовувати принцип "доміно". Вчитися потрібно на успіхах і на невдачах - власних, своїх конкурентів, замовників, постачальників. Навчання співробітників ВНЗ має бути перманентним.

Упровадження TQM у ВНЗ може бути ефективним лише у тому випадку, якщо ця концепція погоджено використовуватиметься на усіх рівнях внутрішньо ВНЗ : на рівні окремих кафедр; на рівні факультетів і інститутів ВНЗ; на рівні структурних підрозділів ВНЗ. При цьому необхідно забезпечити атмосферу співпраці між окремими кафедрами, управліннями, відділами, лабораторіями.

Створення ефективної системи управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на основі якості має стати стратегічним завданням керівництва ВНЗ, оскільки такий підхід здатний забезпечити конкурентоспроможність ВНЗ на ринку освітніх послуг. На вирішення цього завдання має бути спрямований комплекс інструментів менеджменту у сфері освіти: прогнозування і планування діяльності ВНЗ; цілепокладання; управління персоналом; організація системи інформаційного забезпечення; контроль і аналіз внутрішнього середовища ВНЗ.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретико-методологічне узагальнення та наведено нове вирішення наукової проблеми модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Отримані в процесі дослідження результати дали змогу сформулювати наступні висновки і внести пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення.

1. Систематизовано теоретико-методологічні засади і зміст наукової проблеми розвитку механізмів державного управління системою вищої освіти. Проведено аналіз методологічних підходів до формування механізмів державного управління освітою. Такі підходи засновані на концепції зовнішніх ефектів. Перший підхід розглядає освіту як умову формування „людського капіталу” переважно з отриманням економічного ефекту у вигляді

знань, умінь і навиків, що формується внаслідок інвестування. Прихильники підходу „освіта як капітал” в продовження цього підходу намагалися визначити ступінь продуктивності освіти, її впливу на соціально-економічний розвиток країни. Проте аналіз таких напрацювань показав незавершеність досліджень і актуальність їх продовження у специфічній сфері ДСНС. У зв'язку з цим, запропоновано новий підхід до формування механізмів державного управління освітою як специфічним сигналом, як чинником розвитку кожної окремої галузі.

2. На основі системного й концептуально-порівняльного підходів проаналізовано досвід управління якістю освіти у вищих навчальних закладах в окремих країнах Європи і США. Виділено певні характеристики, що заслуговують особливої уваги щодо можливого використання позитивних аспектів в процесі реформування системи державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні, а саме: зовнішній контроль за якістю освіти; фінансова допомога студентам через державні гранти; постійний характер наукової роботи студентів як частини освітнього процесу; підвищення ролі роботодавців в підготовці спеціалістів; можливість студентами самостійно обирати перелік дисциплін та спеціалізація за обраною програмою.

3. Окреслено структурно-функціональні аспекти розвитку державної стратегії в системі управління закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання Державної служби України з надзвичайних ситуацій, згідно з вимогами євроінтеграційного процесу. Визначено напрями реформування української системи вищої освіти ДСНС з урахуванням вимог Болонської декларації та сучасних тенденцій розвитку, серед яких: перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців для забезпечення можливості особистості щодо здобуття певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом відповідно до її здібностей, та забезпечити її мобільність на ринку праці; підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, створення умов для навчання протягом усього життя; формування мережі вищих навчальних закладів, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б інтересам особи та потреби кожної людини і держави в цілому; піднесення вищої освіти України до рівня вищої освіти в розвинутих країнах світу та її інтеграція у міжнародне співтовариство.

4. Грунтуючись на положеннях Національної доктрини розвитку освіти України та Національної стратегії розвитку визначено принципи державної політики розвитку вищих навчальних закладів системи ДСНС, зокрема: оптимізація державних управлінських структур, децентралізація управління; перерозподіл функцій і повноважень між центральними й місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, навчальних закладів; перехід до програмно-цільового управління; об'єднання державного

й суспільного контролю; впровадження нової етики управлінської діяльності; прозорість розробки, експертизи, апробації й затвердження нормативно-правових документів; створення систем моніторингу ефективності управлінських рішень; організація експериментальної перевірки й експертизи освітніх інновацій; впровадження новітніх інформативно-управлінських і комп'ютерних технологій; демократизація процедури призначення керівників навчальних закладів, їх атестації; удосконалення механізму ліцензування, атестації й акредитації навчальних закладів; підвищення компетентності керівників всіх рівнів; більш широке залучення до управлінської діяльності талановитої молоді, жінок, а також виховання лідерів.

5. Проведено діагностику модернізації механізмів державного управління якістю надання освітніх послуг у закладах вищої освіти системи ДСНС України на ринку освітніх послуг. Запропоновані напрями розвитку системи відомчої освіти, що передбачають: підвищення ефективності управління освітянською діяльністю на основі раціонального розмежування функцій центрального апарату та керівництва ВНЗ; створення повноцінної нормативно-правової бази функціонування системи відомчої освіти; врегулювання на принципово нових засадах взаємної відповідальності керівників органів влади та відомчих навчальних закладів за якість підготовки фахівців.

6. Запропоновано модель розвитку освіти в сфері ДСНС України як об'єкту державного управління, що відповідає стратегії сталого розвитку та базується на протиставленні трьох методологічних підходів в організації системи освіти ДСНС. За першим підходом традиційна модель вищої освіти ДСНС представлена як процес і результат засвоєння людиною систематизованих знань, умінь і навичок, досвіду, та має в такому розумінні інформаційно-трансляційну природу. За другим підходом пропонується альтернатива традиційній – інформаційна модель освіти ДСНС. Третій підхід до формування моделі освіти ДСНС є трансформаційним.

7. Сформовано концептуальний підхід до реалізації механізмів управління конкурентоспроможністю ВНЗ на основі забезпечення: по-перше, адаптивності, спрямованої на забезпечення конкурентоспроможності вищого навчального закладу в умовах мінливості зовнішнього середовища, реалізація якої передбачає зміну характеру взаємодії із зовнішнім середовищем, трансформацію внутрішньої структури і бізнес-процесів ВНЗ; по-друге, інноваційності, як здатності синтезувати і реалізовувати новачі у сфері освітніх послуг, освітніх технологій, організації і управління ВНЗ.

8. Розроблено підхід до визначення ефективності механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання на прикладі ВНЗ Державної служби України з надзвичайних ситуацій, що дало змогу шляхом уточнення і розвитку інструментарію стратегічного менеджменту розробити адаптований до системи вищої освіти

концептуальний підхід до стратегічного управління вищим навчальним закладом з метою забезпечення його конкурентоспроможності. Основу такого підходу складає експерентна стратегія, що базується на теорії інтелектуального лідерства.

9. Удосконалено механізм планування економічного розвитку закладів вищої освіти в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, що передбачає: організаційну та нормативну діяльність відповідних органів державної влади (Державний комітет статистики України, Міністерство освіти і науки України, Кабінет Міністрів України), метою яких є підвищення рівня визначеності вимог держави з формування державного замовлення галузі; забезпечення розподілу відповідальності держави і суспільства щодо управління вищою освітою стосовно кадрового замовлення, зміни інституційних умов функціонування вищих навчальних закладів.

10. Обґрунтовано напрями модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Перший з них передбачає удосконалення організаційного механізму управління закладом вищої освіти зі специфічними умовами навчання та ґрунтується на системі показників, які характеризують ступінь взаємодії структурних підрозділів закладів вищої освіти при реалізації освітніх програм, моделі проектної організації освітньої діяльності у ВНЗ, системі контролінгу у процесі реалізації інституціональних змін внутрішнього середовища ВНЗ.

Другий напрям спрямований на удосконалення механізму формування маркетингових інструментів управління конкурентоспроможністю закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. В межах цього напрямку сформульовані принципи формування стратегічної політики ВНЗ, запропонована модель ціноутворення на освітні послуги, обґрунтована необхідність підвищення іміджу закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Третій напрям враховує модернізацію системи управління якістю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання на основі адаптації основних принципів TQM до особливостей вищої освіти, визначення відповідних критеріїв конкурентоспроможності, структурних підсистем і механізмів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Ромін А.В. Особливості державного управління закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання: [Монографія] / А.В.Ромін. – Харків: НУЦЗУ, 2015. – 328с.

2. Ромін А.В. Механізми державного управління вищими навчальними закладами у сфері ДСНС України: [Монографія] / А.В.Ромін. – Харків: ТОВ «Оберіг», 2013. – 200 с.

3. Ромін А.В. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: нормативно-правовий аспект: [Монографія] / В.П.Садковий, А.В.Ромін, О.О.Островерх, С.М.Домбровська. – Харків: ТОВ «Оберіг», 2013 – 190 с. *Особистий внесок*: визначено принципи державної політики розвитку вищих навчальних закладів системи ДСНС.

Статті у наукових фахових виданнях України та інших держав:

4. Ромін А. В. Інноваційні технології державного управління вищим навчальним закладом у системі ДСНС України / А. В. Ромін // Держава та регіони (Серія «Державне управління»). – 2013. – № 3(43). – С. 26–30.

5. Ромін А.В. Методологічні засади державного управління сферою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій / А.В.Ромін, Р.В.Приходько // Збірник наукових праць «Публічне управління: теорія та практика». – Харків: Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2013. – Вип. 4(16).– С. 43–47.

6. Ромін А.В. Основные проблемы формирования государственной политики управления высшими учебными заведениями системы гражданской защиты Украины / А.В.Ромін // Сборник научных трудов «Актуальные аспекты современной науки». – Липецк: Научно-исследовательский центр «Аксиома», 2013. – Вып. 3 – С. 128 – 135.

7. Ромін А. В. Державні механізми вдосконалення підготовки фахівців у вищих навчальних закладах державної служби надзвичайних ситуацій України / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» – Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – Вип. 2 (45). – 232с.

8. Ромін А. В. Механізми державного реформування системи управління вищими навчальними закладами / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми державного управління» – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – № 2 (46). – 320 с.

9. Ромін А. В. Економічні механізми в системі управління вищими навчальними закладами / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – Вип. 3 (46). – С.67-72.

10. Ромін А. В. Стратегії в системі державного управління вищими навчальними закладами / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» – Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – Вип. 4 (47). – С.45-51.

11. Ромін А. В. Державні механізми удосконалення освіти у вищих навчальних закладах ДСНС України / А. В. Ромін // Збірник наукових праць

«Ефективність державного управління». – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. № 38. – С. 199–204.

12. Ромін А. В. Державна стратегія удосконалення управління вищими навчальними закладами державної служби надзвичайних ситуацій України / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. № 39. – С. 207–212.

13. Ромін А. В. Державні механізми управління маркетинговою діяльністю вищих навчальних закладів / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. № 40. – С. 186–191.

14. Ромін А. В. Державні механізми в системі стратегічного управління вищими навчальними закладами [Електронний ресурс] / А. В. Ромін // Державне будівництво, 2014. – № 1. – Режим доступу до журн.: <http://kbuara.kharkov.ua>.

15. Ромін А. В. Державне регулювання в системі управління вищими навчальними закладами: регіональний аспект / А. В. Ромін // Економіка і держава. – 2014. – № 6. – С. 149–151.

16. Ромін А. В. Державне регулювання в системі управління вищими навчальними закладами: регіональний аспект / А. В. Ромін // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 18 – С. 167-169.

17. Ромін А.В. Механізми державного управління конкурентоспроможністю вищого навчального закладу / А. В. Ромін // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. праць. Дніпропетровського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2014. – Вип.1(20) – С.99-105.

18. Ромін А.В. Механізми вдосконалення міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» – Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 1 (44). – С.152-157.

19. Ромін А.В. Напрями державного регулювання діяльності вищих навчальних закладів України / А.В. Ромін // Науково-методичний журнал «Наукові праці» (Серія «Державне управління»). – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014 – Вип. 237 (249) – 118 с.

20. Ромин А.В. Стратегия государственного управления высшими учебными заведениями государственной службы чрезвычайных ситуаций Украины / А.В. Ромин // Научный журнал «Образование в XXI веке». – Саратов: Саратовский государственный технический университет, 2014. – С. 40 – 46.

21. Ромін А.В. Удосконалення державного регулювання діяльності вищих навчальних закладів / А.В. Ромін // Збірник наукових праць «Актуальні

проблеми державного управління». – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – Вип. 1(47). – С.68-72.

22. Ромін А.В. Напрями міжнародного співробітництва у сфері державного управління запобіганням і ліквідацією надзвичайних ситуацій / А.В. Ромін // Вісник Національного університету цивільного захисту України. (Серія «Державне управління»). – Харків: НУЦЗУ, 2015. – Вип. 2. – С.156-166.

23. Ромін А.В. Державне регулювання системи надання освітніх послуг вищими навчальними закладами України / А.В. Ромін // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. / Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – Вип. 2(49). – С.112-117.

24. Ромин А.В. Система государственного управления высшими учебными заведениями государственной службы чрезвычайных ситуаций Украины [Электронный ресурс] / А.В. Ромин // Государственное управление: электронный весник Факультета государственного управления Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова, 2015. – №5 – Режим доступа до журн.: http://e-journal.spa.msu.ru/page_5.html.

25. Romin A. State mechanisms of management of marketing activities of higher educational institutions / Andriy Romin// Public Policy and Economic Development : scientific and production journal. – Issue 6. – Mykolayiv : Publisher Yemelyanova T.V., 2015. – P. 5–9.

Статті в інших наукових виданнях:

26. Ромін А.В. Організаційно – правові засади державного управління системою цивільного захисту в Україні / С.О. Склярів, А.В. Ромін // Журнал експертно-аналітичних матеріалів і наукових праць інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування «Аналітика і влада». – К.: Вид-во «НАДУ», 2013. – Вип. 7.– С. 223–232. *Особистий внесок:* обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення організаційного механізму управління закладом вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

27. Ромин А.В. Усовершенствование системы государственного управления высшими учебными заведениями / А.В. Ромин // International Journal of Advanced Studies. – 2015. – №7 – С.45-51..

Тези конференцій:

28. Ромін А. В. Особливості підготовки майбутніх фахівців системи цивільного захисту України / А. В. Ромін // «Ольвійський форум – 2013: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : зб. тез міжнар. наук. –практ. конф. (м. Миколаїв, 5 – 9 червня 2013 р.). – Чорноморський державний університет імені Петра Могили, 2013. – С. 45 – 47.

29. Ромін А. В. Механізми державної підготовки фахівців в сфері цивільного захисту / С.М.Домбровська, А. В. Ромін // Спецпроект: аналіз наукових досліджень : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 трав. 2013 р. : у 6 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2013. . – С. 12-14. *Особистий внесок*: обґрунтовано підхід до оцінки кваліфікації працівників сфери цивільного захисту.

30. Ромін А. В. Вдосконалення механізмів державного менеджменту якості вищого навчального закладу / А. В. Ромін // «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика»: зб. тез міжнар. наук. – практик. конф. (м. Запоріжжя, 15 листопада 2013 р.). – Класичний приватний університет, 2013. – С. 418 – 420.

31. Ромін А. В. Державне управління в сфері підготовки фахівців цивільного захисту України / А. В. Ромін // «15 Всеукраїнська науково – практична конференція рятувальників»: зб. тез Всеукраїнської наук. – практик. конф. (м. Київ, 24 – 25 вересня 2013 р.). – С. 245 – 247.

32. Ромін А. В. Основні напрями виховання особового складу у вищих навчальних закладах ДСНС України / А. В. Ромін // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно – рятувальні та спеціальні роботи: зб. мат. II Всеукр. Наук - практик. конф. (м. Харків, 25 жовтня 2013 р.) – 2013. – С. 256 – 258.

33. Ромін А.В. Механізми державного реформування підготовки фахівців у сфері цивільного захисту / С.М. Домбровська, А.В. Ромін // Спецпроект: аналіз наукових досліджень: матеріали VIII Міжн.наук.практ.конф., 30-31 трав.2013 р.: у 6 т. – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2013 – С. 15-17. *Особистий внесок*: запропоновано напрями розвитку системи відомчої освіти.

34. Ромин А.В. Формирование и становление системы подготовки специалистов в сфере гражданской защиты Украины / А.В. Ромин // II Всероссийская научно-практическая конференция с международным участием «Проблемы безопасности при ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций» (г. Воронеж 19 декабря 2013). – 2013. – С. 158.

35. Ромін А. В. Механізми державного управління у сфері підготовки конкурентоспроможних фахівців з цивільного захисту / А. В. Ромін // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно – рятувальні та спеціальні роботи: зб. мат. Міжнар. наук. – практик. конф. (м. Харків, 2 – 3 жовтня 2014 р.) – 2014. – С. 70 – 71.

36. Ромин А.В. Механизмы повышения качества образования в высших учебных заведениях государственной службы чрезвычайных ситуаций Украины / А.В. Ромин // V Международная интернет конференция «Образование в современном мире» Национальный исследовательский Саратовский государственный университет имени Н.Г. Чернышевского (март

2015). – Режим доступу <http://www.sgu.ru/node/41799/x-internet-konferenciya-mart-2015-g>.

АНОТАЦІЇ

Ромін А.В. Модернізація механізмів державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Академія муніципального управління. – Київ, 2016.

В дисертації систематизовано теоретико-методологічні засади і зміст наукової проблеми формування ефективної системи державного управління модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, викладені у розробках наукових попередників, та уточнено базові дефініції предмета дослідження.

Оцінено стан та проблеми державного управління модернізацією механізмів державного управління закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання; окреслено структурно-функціональні аспекти державного управління модернізації механізмів державного управління закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, та систематизовано методологічні засади функціонування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання на прикладі вищих навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій; розкрито інституційно-організаційний механізм державного управління якістю надання освітніх послуг у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, та досліджено інтеграцію навчальної і дослідницької діяльності, як умови ефективності управління, виявлено евристичні можливості їх модернізації й уніфікації в контексті реформування всієї системи вищої освіти України.

Визначено й науково обґрунтовано напрями модернізації кадрової політики вищих навчальних закладів ДСНС України та напрями підвищення результативності та ефективності державного управління в цих навчальних закладах; розроблено концептуальні положення модернізації реалізації механізмів стратегічного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, та внесено практичні рекомендації щодо розвитку вищої освіти в системі ДСНС України.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління, модернізація, вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, цивільний захист.

Ромин А.В. Модернизация механизмов государственного управления высшими учебными заведениями со специфическими условиями обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук государственного управления по специальности 25.00.02 - механизмы государственного управления. – Академия муниципального управления. – Киев, 2016.

Систематизированы теоретико-методологические положения по решению проблемы развития механизмов государственного управления системой высшего образования. Предложен новый подход к формированию механизмов государственного управления образованием как специфическим сигналом, как фактором развития сферы общественной деятельности.

Проанализирован опыт управления качеством образования в высших учебных заведениях в странах Европы и США. Выделены определяющие характеристики, которые заслуживают особого внимания относительно возможного использования положительных аспектов в процессе реформирования системы государственного управления вузами со специфическим условиям обучения в Украине. Определены структурно-функциональные аспекты развития государственной стратегии в системе управления вузами со специфическими условиями обучения Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям (ГСЧС), в соответствии с требованиями евроинтеграционного процесса. Определены направления реформирования украинской системы высшего образования в сфере ГСЧС с учетом требований Болонской декларации и современных тенденций развития.

Определены принципы государственной политики развития высших учебных заведений системы ГСЧС, в частности: оптимизация государственных управленческих структур, децентрализация управления; перераспределение функций и полномочий между центральными и местными органами исполнительной власти, органами местного самоуправления, учебных заведений; переход к программно-целевому управлению; объединение государственного и общественного контроля; внедрение новой этики управленческой деятельности; прозрачность разработки, экспертизы, апробации и утверждения нормативно-правовых документов; создание систем мониторинга эффективности управленческих решений; организация экспериментальной проверки и экспертизы образовательных инноваций; внедрение новейших информативно-управленческих и компьютерных технологий; демократизация процедуры назначения руководителей учебных заведений, их аттестации; совершенствование механизма лицензирования, аттестации и аккредитации учебных заведений; повышение компетентности руководителей всех уровней; более широкое привлечение к управленческой деятельности талантливой молодежи, женщин, а также воспитание лидеров.

Проведена диагностика механизмов государственного управления качеством предоставления образовательных услуг в учреждениях высшего образования системы ГСЧС Украины на рынке образовательных услуг.

Предложенные направления развития системы ведомственного образования. Обоснована модель развития образования в сфере ГСЧС Украины как объекта государственного управления, соответствующая стратегии устойчивого.

Сформирован концептуальный подход к реализации механизмов управления конкурентоспособностью вуза на основе обеспечения: во-первых, адаптивности, направленной на обеспечение конкурентоспособности высшего учебного заведения в условиях изменчивости внешней среды, реализация которой предполагает изменение характера взаимодействия с внешней средой, трансформацию внутренней структуры и бизнес-процессов вуза; во-вторых, инновационности, как способности синтезировать и реализовывать новации в сфере образовательных услуг, образовательных технологий, организации и управления вузом.

Разработан подход к определению эффективности механизмов государственного управления вузами со специфичным условиям обучения на примере вузов Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям, что позволило путем уточнения и развития инструментария стратегического менеджмента разработать адаптированный к системе высшего образования концептуальный подход к стратегическому управлению высшим учебным заведением с целью обеспечения его конкурентоспособности.

Усовершенствован механизм планирования экономического развития высших учебных заведений в системе Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям, что предусматривает: организационную и нормативную деятельности соответствующих органов государственной власти, целью которых является повышение уровня определенности требований по формированию государственного заказа; изменения институциональных условий функционирования высших учебных заведений.

Обоснованы направления модернизации механизмов государственного управления вузами со специфическими условиями обучения. Первый из них предусматривает усовершенствование организационного механизма управления учреждением высшего образования и основывается на системе показателей, характеризующих степень взаимодействия структурных подразделений высших учебных заведений при реализации образовательных программ, модели проектной организации образовательной деятельности в вузе, системе контроллинга в процессе реализации институциональных изменений внутренней среды вуза. Второе направление ориентировано на усовершенствование механизма формирования маркетинговых инструментов управления конкурентоспособностью высших учебных заведений. Третье направление учитывает модернизацию системы управления качеством в учреждениях высшего образования со специфическими условиями обучения на основе адаптации основных принципов TQM к особенностям высшего образования, определения соответствующих критериев конкурентоспособности, структурных подсистем и механизмов.

Ключевые слова: *государственное управление, механизмы государственного управления, модернизация, высшие учебные заведения со специфическими условиями учебы, гражданская защита.*

Romin A.V. Modernization of mechanisms of public administration of higher education institutions with specific training conditions. – Manuscript.

Dissertation on seeking a scientific degree of Doctor of Science in Public Administration, specialty 25.00.02 - Mechanisms of Public Administration. - Academy of municipal administration. - Kyiv, 2016.

In the thesis the theoretical and methodological principles are systemized in the field of scientific problem on forming effective management of modernization mechanisms of public administration in higher education institutions with specific training conditions as well as the content of the problem, the basic definitions of the research subject in the works of scientists are set forth and specified.

It is evaluated a state and the problems of modernization of public administration mechanisms in higher education institutions with specific conditions of training; it is described the structural and functional aspects of modernization of public administration mechanisms in higher education institutions with specific conditions of training and methodological principles of functioning higher education institutions with specific conditions of training on the example of higher educational establishments of State Emergency Service of Ukraine; an institutional and organizational mechanism of public administration for providing educational services quality in higher education institutions with specific conditions of the training is defined, and the integration of academic and research activities as a condition for effective management is investigated, the heuristic possibilities of their modernization and unification are found out in the context of reforming the entire system of higher education in Ukraine. It is defined and scientifically grounded the directions of personnel policy modernization in higher education institutions of SES of Ukraine and ways of increasing the effectiveness and efficiency of public administration in these institutions; the conceptual statement for modernization and implementation of strategic management mechanisms of higher education institutions with specific conditions of training is elaborated and the practical recommendations for the development of higher education in the SES of Ukraine are proposed.

Keywords: public administration, mechanisms of public administration, modernization, higher education institutions with specific conditions of training, civil protection.